

Journal of Natural Sciences

№2
(2021)

<http://www.natsciences.jspi.uz>

<u>ТАХРИР ҲАЙЪАТИ</u>	<u>ТАХРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош муҳаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош муҳаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова, PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Худанов У – Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц.2. Кодиров Т- к.ф.д, профессор3. Абдурахмонов Э – к.ф.д., профессор4. Султонов М-к.ф.д, доц5. Рахмонкулов У-б.ф.д., проф.6. Хакимов К –г.ф.н., доц.7. Азимова Д- б.ф.н.8. Мавлонов Х- б.ф.д., доц9. Юнусова Зебо – к.ф.н., доц.10. Гудалов М- фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD)11. Мухаммедов О- г.ф.н., доц12. Хамраева Н- фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD)13. Рашидова К- фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц14. Мурадова Д- фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (хар чоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчиб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Sciences-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA EKOLOGIK TARBIYA
BERISHDA MILLIY QADRIYATLARIMIZNING O`RNI**

Karimova F.S.¹, Mullajonova Z.S.², Alimov N.B.³

f.karimova.85@mail.ru

Jizzax Politexnika instituti

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta`lim-tarbiya berish, tabiat, ularda atrof-muhitga nisbatan hurmat, ehtiyotkorona munosabat va unga ma`suliyat bilan qarash hissini tarbiyalash, maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiya olishida milliy qadriyatlarimizning o`rni yoritilgan.

Kalit so`zlar: ekologik ta`lim, ekologik tarbiya, milliy qadriyat, ekologik madaniyat, tabiatni asrash, atrof-muhitga munosabat.

Аннотация: Экологическое воспитание подростяющего поколения, забота и чувство ответственности, забота за неё, роль национальных ценностей уважение к окружающей среде, природе в экологическом воспитании дошкольников.

Ключевые слово: экологическое образование, экологическое воспитание, национальные ценност, экологическая культура, охрана природы, наблюдение природы.

Annotation: The article discusses the issues of environmental education of children in preschool educational institution. The problems of formation of preschool children`s love to nature, to the world around them and to estimate and respect of the nature gifts. The is disclosed goals- objectives and nature of the environmental education of preschool age children.

Key words: environmental education, respect for the environment, ecological culture, familiarize the child with nature, the child`s personality, environment, nature observation.

O`zbekiston mustaqilligining dastlabki yillaridanoq mamlakatimizda ekologik masalalar, tabiatda ro`y berayotgan noxush hodisalar oqibatini bartaraf etish, ro`y berishi mumkin bo`lgan bunday vaziyatlarning oldini olish kabi dolzarb vazifalarga katta e`tibor qaratib kelinmoqda. Insonning tabiatga noto`g`ri munosabati natijasida yuzaga keladigan salbiy holatlarning oldini olishda ekologik ta`lim- tarbiyaning o`rni nihoyatda katta.

Yurtimiz kelajagi yosh avlodlar qo`lida ekan, ularni har tomonlama yetuk, insonparvar, jamiyat va tabiat oldida ma`suliyatli shaxslar etib tarbiyalash eng ustuvor maqsadlarimizdan biridir.

Vatanimiz tabiati, atrof-muhitiga nisbatan hurmat, ehtiyotkorona munosabat va unga mas`uliyat bilan qarash hissini maktabgacha yoshdagi har bir bola shaxsida

tarbiyalashimiz lozim. Maktabgacha yoshdagi bola o'z atrofidagi tabiiy-ijtimoiy muhit ta'sirida va mahallada o'rnatilgan axloqiy-ekologik tartibotlar asosida yashaydi. Zero, yurtimizning go'zal tabiati, uning kelgusi holati aynan ularning atrof-muhitga bo'lgan munosabati orqali belgilanadi. [1. 36 b.]

Zaminimizdagi tabiiy manbalarni asrab-avaylashning eng muhim vositalaridan biri o'sib kelayotgan yosh avlodni tabiatni asrashga oid ekologik bilimlardan xabardor qilish, ularga ekologik tarbiya berish hisoblanadi. Tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish, uning boyliklaridan unumli foydalanish, tevarak-atrofdagi muhitni yaxshilash, uning buzilishi, ifloslanishiga yul qo'ymaslik, tabiatga nisbatan axloqiy qimmatdagi hatti-harakatlarni amalga oshirish malaka va ko'nikmalari esa bolalikdan rivojlantirilsagina maqsadga erishish mumkin.

Bolaning maktabgacha ta'lim yoshi davrida tevarak-atrofdagi borliqqa nisbatan ongli ravishda tabiatga ijobiy munosabati tarkib topa boshlaydi va u ona tabiatga bo'lgan g'amxo'rlikni orttira boradi. Yoshlarga ekologik tarbiya berishda milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar, marosimlar, nodir qo'lyozmalar va davlat arboblarning ushbu sahaga oid faoliyatlari mustahkam didaktik asos bo'lib, bular orqali ularni atrof-muhitni toza saqlashga, ozodalikka, pokizalikka va eng asosiysi sog'lom turmush tarzi hamda muhitni tashkil eta olishga o'rgatiladi.

Ekologik ta'lim-tarbiya maktabgacha ta'lim muassalarida bolalarni ma'naviy-ma'rifiy tarbiyalash, tabiat go'zalliklarini ko'ra bilishlarida katta yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarga tarbiya berishda unga toza kiyim kiydirish, yurish-turishining ozoda bo'lishini uqtirib turish ilk ekologik tarbiyaning asosi bo'ladi. Bola yashaydigan uy va uning atrofi toza, shinam va chiroyli bo'lsa, farzand ham shunday yashashga intiladi.

Ekologik ta'lim, ya'ni sog'lom turmush tarzini tashkil etishda tarbiyani ikki xil yo'l bilan amalga oshirish muhim: birinchidan, ekologik ta'lim-tarbiya oilada ota-onalar ishtirokida; ikkinchidan, maktabgacha ta'lim muassasasi, maktab, oliy va o'rta maxsus bilim yurtlarida olib borilishi lozim.

Ekologik ta'lim-tarbiya maktabgacha ta'lim muassalarida tarbiyalanayotgan bolalar orasida bebaho insonparvarlik munosabatini rivojlantiradi. Tabiatning barcha o'byektlariga nisbatan qiziqishini uy'g'otadi, atrof-muhitning shart-sharoitini o'rganish, unga g'amho'rlik qilish malakalarini rivojlantiradi. [2. 58 b.]

Maktab yoshidagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berishda xalqimizning o'ziga xos milliy tarbiyasidan o'rinli foydalanishi yaxshi samara beradi. Milliy tarbiyamizda to'rt narsa-yer, suv, tuproq, havo muqaddas hisoblangan. Xalqimiz juda qadim zamonlardan suvga e'tiqod qo'yib, yozning eng jazirama kunlarida “Suv sayli” o'tkazgan. Ota-bobolarimiz “Suv- tabiat in'omi, hayot manbayi” , deb bejiz

aytishmagan. Har tomchi suvni gavhardek qardlab, bog`-rog`lar yaratishgan. Biz esa suvdan not`og`ri foydalanishimiz natijasida Orol muammosining tug`ilishiga sababchi bo`ldik. Sirdaryo va Amudaryoning belgilangan yerga to`la yetib bormasligi natijasida bugun O`rta Osiyo uchun ahamiyatli bo`lgan Orolning butunlay yo`qolish xavfi paydo bo`ldi.

Yoshlarga ekologik tarbiya berishda milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an`analar, marosimlar, nodir qo`lyozmalar va davlat arboblarning ushbu sohaga oid faoliyatlari mustahkam didaktik asos bo`lib, bular orqali ularni atrof-muhitni toza saqlashga, ozodalikka, pokizalikka va eng asosiysi sog`lom turmush tarzi hamda muhitini tashkil eta olishga o`rgatiladi. Milliy qadriyatlar millat shaxsining tili, tarixi, urf-odatlarida namoyon bo`ladi. Milliy qadriyatlar-o`z millatidan, o`z yurtidan faxrlanish, o`zbek davlati fuqarosi ekanligidan g`ururlanish kabilardir. Milliy qadriyatlar negizini milliy g`urur, o`zbek millatining asosiy fazilatlari, xalqimizning ma`naviy merosi tashkil etadi. [3. 23 b.]

Bugungi kunda faqatgina chinakam ma`rifatli odam inson qadrini, milliy qadriyatlarini, bir so`z bilan aytganda, o`zligini anglash, erkin va ozod jamiyatda yashash, mustaqil davlatimizning inson hamjamiyatida o`ziga munosib obro`li o`rin egallashi uchun fidoyilik bilan kurashishi mumkin. Shunday ekan, Ta`lim-tarbiya jarayonida shaxsni har tomonlama ma`naviy-ahloqiy shakllantrish, uning qobiliyatlarini ro`yobga chiqarish hamda ijtimoiy turmush uchun zarur bo`lgan bilim, ko`nikma va malakalar bilan qurollantirish muhim ahamiyatga ega.

Demak, yoshlar xulq-atvoriga milliy qadriyatlarni singdirish nafaqat ijtimoiy-falsafiy muammodir. Garchi qadriyatlar nazariyasi falsafiy muammo sifatida 1960 yillardan boshlab sobiq ittifoq tadqiq etila boshlangan bo`lsada, bu qadriyatlarning tarbiyaviy ahamiyatga faqat mustaqillikka erishilgandan keyin e`tibor berila boshlandi. Falsafiy talqinga ko`ra, qadriyatlar inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo`lgan erkinlik, tinchlik, ijtimoiy tenglik, haqiqat, ma`rifat, go`zallik, hayotda va tabiatda bo`ladigan yaxshiligi- ezgulik kabi jamiki hislatu- fazilatlar yig`indisidir.

Davlat ta`lim standartlarida qadriyatlar haqidagi bilimlar bugun ta`lim muddati mobaynida va uning hamma shakllarida berilishiga alohida ahamiyat berilgan. Shunday ekan, har bir maktabgacha yoshdagi bolalarda qo`shiq aytish, raqs tushish, rasm chizish, me`morchilik, teatr to`g`risida tushunchalar hosil qilish, tarixga qiziqtirish muhim ahamiyatga ega. Go`zallik olamiga oshno bo`lgan hech qachon undan ajralmaydi.

Xulosa qilib shuni ta`kidlash lozimki, boshlang`ich sinf o`quvchilariga ekologik ta`lim berishdagi ishlarni muvaffaqiyatli yo`lga qo`yish uchun o`qituvchilarni o`quvchilarga ekologik ta`lim berishga tayyorlash mexanizmini modernizasiyalash lozim. Buning uchun maktab bazasida ekologik o`quv-tajriba-

sinov maydonchalarini tashkil etish zarur. O`quvchilarning ekologik maydonchalardagi faoliyatlari, ekologik bilimlarning mustahkam o`zlashtirilishi va ularga rioya etilishi, tabiatga nisbatan ehtiyotkorona axloqiy munosabatning shakllanishiga imkon berishi kerak. O`qituvchi ilmiy-metodik jihatdan o`quvchilarga ekologik bilim berish mahoratiga ega bo`lsa, ta`lim samaradorligi oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismoilov A., Ahadov R. Ekologik ta`lim-tarbiya.-T.: “O`qituvchi”, 1997 y.
2. Umarova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berish metodlari.// “Uzluksiz ta`lim”, 2004, 5-son.
3. Karimova F., Mullajonova Z.S. (2020). Effectiveness of industrial waste in the production of construction products. *Science and Education*, 1(2).
4. Даминов Г., Султанов М., Абдурахманов Э., Каримова Ф. (2007). Селективный химический сенсор для мониторинга паров бензина и дизельного топлива из состава выхлопных газов двигателей внутреннего сгорания. Журнал «Химическая промышленность», 84(6), 317.
5. Каримова Ф. С., & Муллажонова, З. С. қ. (2021). КОМПОЗИЦИОННЫЕ ПОРТЛАНДЦЕМЕНТЫ С КОМПЛЕКСНЫМИ ДОБАВКАМИ ФОСФОЗОЛА И ГЛИЕЖА. *Science and Education*, 2(1), 87-92.
6. Яхшилик Ирсалиевич Гулбаев, Жавохирмирзо Камаридинович Исамиддинов, & Умид Дониёрович Нореков (2021). СИНТЕЗ И ЭЛЕМЕНТНОГО АНАЛИЗА КОМПЛЕКСНЫХ СОЕДИНЕНИЙ ТИОСЕМИКАРБАЗОНА МЕТИЛЭТИЛКЕТОНА С МОЛИБДЕНОМ. *Science and Education*, 2 (1), 117-122.
7. Яхшилик Ирсалиевич Гулбаев, Жавохирмирзо Камариддин Ўгли Исомиддинов, & Мижгона Саттор Қизи Дадоева (2020). СИНТЕЗ СЕМИКОРБАЗОНА ПАРАОКСИБЕНЗОАЛЬДЕГИДА С МОЛИБДЕНОМ. *Science and Education*, 1 (9), 100-104.
8. Каримова, С. Б., & Муллажонова, З. С. Қ. (2021). БЕНЗОТРИАЗОЛНИ ГОМОГЕН СИСТЕМАДА АЦЕТИЛЕН ГАЗИ АСОСИДА КАТАЛИТИК ВИНИЛЛАШ РЕАКЦИЯСИНИ ЎРГАНИШ. *Science and Education*, 2(1).
9. Ниёзова, Д. Б., Кодирова, Н. К., Курбанова, Л. М., Акбаров, Х. И., & Каттаев, Н. Т. (2019). Синтез и физико-химические свойства хитозан-кремнеземных нанокпозиционных материалов. *Universum: химия и биология*, (6 (60)).